

ΑΠΟ ΤΑ "ΚΡΗΤΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ"

ΗΡΩΕΣ ΑΓΝΩΣΤΟΙ

ΜΕ τὸ τσιγάρο κολλημένο στὰ χεῖλη καὶ τὰ χέρια στῆς τσέπες τοῦ παλτοῦ μου, ποῦ ἔμοιαζε σὺν ἀπλῶμα καὶ μ' ἐτύλισσε ὡς κάτω στοὺς ἀστραγάλους, ἔστεκόμουν καρφωμένος στὴν ταρατσα τοῦ σταθμοῦ τῆς χωροφυλακῆς, θαυμάζων τὴν φύσι, ποῦ ἐξηπλώνετο γύρω μου ἀγρία, μὲ ὄλον τῆς τὸ μεγαλεῖον, ὅλη τῆς τὴν παρθενιά τὴν ἐκλαμπρο καὶ ἐκφοβιστικὴ, μέσα στὴ μεγαλοπρεπῆ τῆς ὁμορφιά καὶ τὴν ἐπιβλητικότητά τῆς τὴν ἀνιστόρητη.

Εἶχα φθάσει τὸ βράδυ βράδυ τῆς περασμένης ἡμέρας στοῦ Καμπανοῦ. Καὶ κουρασμένος, σκετωμένος ὅπως ἦμουν ὕστερα ἀπὸ ὀκτώωρο πορεία μεσ' ἀπὸ λαγκαδιές καὶ γκρεμούς καὶ δρόμους χιονισμένους ἕνα γόνατο, δὲν ἐπρόλαβα νὰ δῶ τίποτε ἀπὸ τὸ μέρος ποῦ μ' ἐφιλοξενούσε. Τώρα δὲ, ὕστερα ἀπὸ ἕνα καλὸ δεῖπνο καὶ ἕνα καλύτερο ὕπνο ποῦ τράδηξα σκεπασμένος μὲ στρατιωτικὲς κουβέρτες, δυναμωμένος κι' ἐτοιμὸς γιὰ νέο δρόμο ἐπωφεληθῆκα τὴ λίγη ὥρα ποῦ μοῦ ἔμεινε γιὰ νὰ θαυμάσω μὰ φύση ποῦ ἐταίριαζε — πράγμα γιὰ τὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς Κρήτης σπάνιο — τὸ ἀσπρο τὸ κατάσπρο σεντόνι τοῦ Γενάρη μὲ τὴν πρασινάδα καὶ τὴ ζωὴ τοῦ Μάρτη.

Ἄπ' ἐπάνω μου τὰ Καντανιώτικα βουνὰ ἄσπρα σὺν τὸ μπαμπάκι, μὲ τῆς κορφές τους βουτηγμένες στὴν πυκνὴ ὀμίχλη τοῦ χιονιοῦ. Δίπλα μου κι' ἀπὸ τῆς δυὸ μεριές κορφές θεόρατες θαμμένες μεσ' στὸ χιόνι. Κι' ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ πόδια μου ἐληές, ἑλεῶνες ποῦ πρασίνιζαν καὶ ἐτριζοκοποῦσαν ἀπὸ τὸν παγετό. Βαθεῖα ἀπ' ἐναντί μου, μὴ ὥρα ἀπάνω κάτω μακρυὰ ἀπὸ τοῦ Καμπανοῦ, ὁ Ἀζωγήρης καὶ τὸ Κουστογέρακο, τὸ ξακουσμένο Κουστογέρακο, μὲ τὸ σπήλιο τοῦ τὸ ἱστορικὸ ποῦ συνδέεται ἀναπόσπαστα μὲ τὴν ἐνδοξη ἱστορία, ἐνὸς μεγάλου ἥρωα τῆς Κρήτης, τοῦ Κωνσταντίνου Κριάρη.

Κι' ἀκόμη πλεὺς βαθεῖα, μεσ' ἀπὸ τ' ἀνοιγμα ποῦ κάνουν δύο κορφοβούνια, ἡ θάλασσα, κάλμα μπουνάτσα, ποῦ ἐγυάλιζε σὺν νὰ τῆς εἶχαν χύσει στὴν ἐπιφάνειά χιλιάδες τόννους λάδι. Καὶ στὴ μέση τῆς ἑαπλωμένη σὺν θωρηκτὸ κατὰμαυρο ἡ Σούγια, ἡ πρώτη αὐτὴ σκάλα τῶν ἐπαναστάσεων, μὰ καὶ τὸ πρῶτο καταφύγιο τῶν λαθρεμπόρων, ὅσο καιρὸ δὲν ἦταν ἐκεῖ τελωνειακὸς σταθμός.

Ἐθαύμαζα τὴν φύση καὶ τὸν οὐρανὸ ποῦ ὁλοένα κι' ἐχαμήλωνε μέσα σὲ μιὰ ἀπόλυτη ἡρεμία, λὲς κι' ἤθελε νὰ κατεβῇ καὶ νὰ σκεπάσῃ, βάνοντας γιὰ στήριγμα τὰ γύρω κορφοβούνια, τὴν κοιλιά τὴν ζηλεμένη ποῦ βγάζει τόσο ἀξία παληκάρια καὶ τόσο ὁμορφα κορίτσια.

Ἀπὸ τὴ ρέμβη μου καὶ τὴ νάρκη τοῦ χρῦσο μ' ἐτίναξε μιὰ φωνὴ χαρούμενη καὶ δυνατὴ, φωνὴ ἀξία τοῦ κορμιοῦ καὶ τοῦ στήθους ποῦ ἐβγαίνειν.

— Ἰντα διαβόλους γυρεύεις ἀπὸ τ' ἀπάνω; Δὲν ἔρχεσαι λέω γιὰ νὰ φάμε τίποτα;

Ἦταν ὁ ἰωματοάρχης, ὁ σταθμάρχης τοῦ χωριοῦ. Ἕνα παληκάρι 25 χρονῶ ἀπὸ τὸν Βαφὲ τοῦ Ἀποκορώνου, παληθὲς μου φίλος κι' ἀγκύμα καὶ σύντροφος ὁ Μαρινάκης. Λεβεντόκορμος, μὲ ἀνάστημα σωστό, μὲ πυκνὰ σγουρὰ μαῦρα μαλλιά, μὲ μάτια ὀλδμαυρα καὶ φλογερά ποῦ ἐβγαζν φωτιές παληκαριάς καὶ ζωῆς, σωστὸς τύπος στρατιωτικοῦ. Πέντε χρόνια στὴ χωροφυλακὴ, ἐπῆρε τὰ γαλόνια του μὲ τὴν ἀξία του καὶ ἦταν ὁ φόβος καὶ ὁ τρόμος κάθε ζωοκλέπτου καὶ κάθε κατεργάρη. Παληκάρι μὲ τὰ σωστά του, ἐπεδάλετο μὲ τὴν προσωπικὴ του ἀξία στὰ κακοποιὰ στοιχεῖα, ἔταν δὲ μπορούσε νὰ ἐπιβληθῇ μὲ τὸ βαθμὸ καὶ μὲ τὰ δικαίωμά του.

Ἐκατέβηκα καὶ τὸν εὐρήκα νὰ ξεζώνεται τὸ ρεβόλβερ καὶ τὰ φουσελίκια του. Ἦταν πολὺ πρωτὶ ἀκόμη, καὶ ὅμως αὐτὸς ὅ,τι ποῦ γύριζε μὲ τρεῖς χωροφύλακες ἀπὸ τὸ καρτέρι ποῦ εἶχε στήσει ἐνὸς φωνῆ ποῦ ἐλημέριαζε στὰ γύρω κορφοβούνια.

— Μοῦ γλύτωσε καὶ σήμερο, μοῦ εἶπε πετώντας μὲ ὀργὴ τὸ πιλίκιο στὴ στρατιωτικὴ του κλίνη. Ἄς εἶναι. Ποῦ θὰ μοῦ πᾶν ὁ σκύλλος.

Ἐκαθίσταμε νὰ φάμε, ἀφ' οὗ ρουφήξαμε πρῶτα τὰ ἀπαραίτητα γιὰ τὸ κλίμα καὶ γιὰ τὸ κρῦο ρακί, τὸ κατασκευασμένο ἀπὸ μοῦρα. Μὰ ὄρνιθα ψητῆ, τυρί κρητικὸ, ψωμί καθάριο καὶ κομμάτια χοιρινοῦ καπνιστοῦ, ὅλ' αὐτὰ ἀρτυμένα μὲ κρασί ἀφθονο ἀπέτελεσαν γιὰ μένα ἕνα γεῦμα ποῦ δὲν θὰ τ' ἄλλασσα μὴδὲ μὲ λουκουλλεῖο συμπόσιο.

Ἐπάνω στὸ φαί ἔφτασε κι' ὁ δήμαρχος. Ἐρχόνταν ὁ καλὸς ἄνθρωπος νὰ μοῦ πῇ πῶς δὲν ἔπρεπε νὰ φύγω ἐκεῖνη τὴν ἡμέρα.

— Θὰ σὲ πνίξουν τὰ χιόνια παιδί μου. Κι' ἄρῃσε ποῦ ὥρα δὲν θὰ περάσῃ καὶ θ' ἀρχίσῃ νὰ χιονίτῃ. Δὲ βλέπεις πῶς γεμίζει ὁ καιρὸς; Πῶς θὰ περάσῃς μεσ' ἀπὸ τόσες κακοτοπιές, ὅσο νὰ ξεκαμπίσῃς, καὶ νὰ βρῇς ἴσιο δρόμο;

Κι' ἔλεγε, ἔλεγε ὁ ἀρχοντάνθρωπος γιὰ νὰ μὲ καταφέρῃ νὰ μείνω. Ἐπὶ τέλους ἦταν καὶ ντροπὴ στὸ χωριό. Τόλεγον κι' οἱ ἄλλοι οἱ χωριανοὶ κάτω στὸ καφενεῖο. Τὶ ὀργὴ Θεοῦ, θὰ χαθῇ ὁ κόσμος πῶς θὰ μείνω μὴ ἢ δυὸ μέρες πίσω; Ἡ χάθηκαν τὰ σπύτια ποῦ θὰ μ' ἐπεριποιούντο. Στὸ σπύτι τοῦ δὲν πῆγῃ οὐτ' ἕνα ρακί νὰ πάρω. Ἐπὶ τέλους ἔπρεπε νὰ μείνω νὰ μὲ φιλοξενήσουν κι' ἄλλοι ἔξω ἀπὸ τὸν σταθμάρχη.

— Αὐτὸ δὲν εἶναι δική σου δουλειά, δήμαρχε, διέκοψε γελώντας ὁ ἰωματοάρχης, ἂν θέλῃ νὰ μείνῃ ὁ κύριος. Μ' ἂν θέλῃ πάλι νὰ φύγῃ, δὲν τὸν κρατῶ. Μπορεῖ νάχῃ ὑπηρεσία ὁ ἄνθρωπος. Ξέρεις τοῦ λόγου σου κύρ Δήμαρχε τί θὰ πῇ ὑπηρεσία; Θὰ πῇ νὰ κάμῃς τὴ δουλειά σου κι' ἂν ἀκόμη κινδυνεύεις νὰ χαθῇς.

Καὶ ὕστερα κυττάζοντάς με.

— Ἐγὼ σὲ ξέρω. Θὰ φύγῃς κι' ἂν κατεβῇ τὸ χιόνι στὴ θάλασσα. Αἴντε, ὥρα σου καλὴ. Μόνο θὰ σοῦ δώσω μαζὴ δυὸ κρεμανταλάδες ποῦ θὰ σὲ περάσουν ἀπὸ τὰ χιόνια ὅσο νὰ φτάσῃς στὴν Κάντανο.

Ἔννοια σου καὶ θὰ σὲ πᾶνε ἐκεῖ ἂν σὲ σηκώσουν καὶ στὸν ὠμό τους.

Ἀποφασίσθηκε λοιπόν. Καὶ ὁ Δήμαρχος ἀφ' οὗ δὲν ἔκατορθώσε νὰ μὲ πείσῃ ἐφυγε κουνώντας τὸ κεφάλι του καὶ ἐπήγχε νὰ παραγγεῖλῃ νὰ ἐτοιμάσουν τ' ἀλογό μου.

Ἐκατεβήκαμε στὸ καφφενεῖο νὰ πιοῦμε καφέ. Κυριακὴ πρωτὶ καὶ οἱ χωριανοὶ ἦσαν ὅλοι μαζεμένοι. Μᾶς ἔχαιρέτισαν σιγανὰ καὶ μᾶς ἔκαμαν θέσι κοντὰ εἰς ἓνα μικρὸ τραπεζάκι.

— Ἡλία, ἐφώνησε ὁ νωματάρχης.

Ἐνα κατάξανθο καὶ ὀλόισιο σὺν κυπαρίσσι παληκάρι ἐσηκώθηκε καὶ ἦρθε κοντὰ μας. Μὲ τὸ κεφάλι χωμένο στὴν κουκούλα τῆς ἀσπρῆς του κάπας, μὲ τῆς γάμπες του τῆς χοντρές καὶ τὴν φιλόλιγνή του μέση μποροῦσε νὰ χρησιμεύσῃ γιὰ μοντέλλο ζωγράφου.

— Θὰ πάτε στὴν Κάντανο μὲ τὸ Μιχάλη ἐμαῖα, εἶπε ὁ νωματάρχης. Θὰ πάρετε τὸν κύριο μαζί σας σὺν θὰ πάτε ἀπὸ τὴ ρίνα (τὸ πρανὲς) τοῦ βουνοῦ. Σᾶς τὸν δίδω καὶ θαρρῶ πῶς δὲν θὰ τὸν ἀφίσετε νὰ γκρεμιστῇ σὲ καμμιὰ χιονάδα.

Ὁ Ἡλίας ἐγέλασε κάτω ἀπὸ τὸ ξανθὸ του μουστάκι καὶ κυττάζοντάς με·

— Μὴ φοβάσαι καὶ θὰ σὲ πᾶμε μεις ἀλάκερο. Δὲν εἶναι δὲ καὶ πολὺ τὸ χιόνι. Μισὴ ὥρα μόνο λέω πῶς θὰ τὸ περπατήσουμε. Ἄν τύχῃ ζώρῃ σὲ πέρνουμε καὶ στὸν ὦμο. Κάνε ὅμως γλῆγγρα νὰ μὴ μᾶς πλακώσῃ τὸ καινούριο ποῦ χαζιρεύει, ἐπρόσθεσε κυττάζοντας τὸν οὐρανὸ ἐξω ἀπὸ τὴν πόρτα.

Ἐσηκώθηκα. Τ' ἀλογό μου, ἓνας γερὸς καρᾶς, διαλεγμένος γιὰ τέτοιου εἶδους πορεία, ἐχιλιμιντροῦσε ἐξω. Ἀποχαιρέτισα τοὺς χωριανούς, ἐσφίξα τὸ χέρι τοῦ Δημάρχου, ἐφίλησα τὸν νωματάρχη τὸν παλιό μου φίλο καὶ ἐπετάχτηκα στὴν σέλλα.

— Ὡρα σου καλὴ καὶ καλὲς ζάχαρες μοῦ φώναξε ὁ νωματάρχης δείχνοντας τὰ χιόνια τοῦ βουνοῦ ποῦ ἔπρεπε νὰ περάσουμε.

Ἐκοῦνησα τοὺς ὦμους μου, ἐσπηρούνησα τὸ ἀλογό καὶ ἐτυλίχτικα καλὰ στὸ παλτό μου.

Ἐκινήσαμε. Ἐνας διαβολεμένος ἀνήφορος ἦταν ἡ ἀρχὴ τοῦ δρόμου. Ἀνήφορος πρὸς τὸ βουνὸ ἀπὸ ἓνα δρόμο σκαμμένο μέσα στοὺς βράχους. Τὸ ἀλογό ἀγκομαχοῦσε λυπητερά μόλις καὶ μετὰ βίας, αὐτὸ τὸ ἀτίθασσο σὺν κάμπο, κατορθόνον νὰ προχωρῇ. Καὶ ὅμως οἱ δύο μου ὁδηγοὶ τραγουδώντας ἐπήγαιναν πολὺ μπροστὰ μὲ πηδημάτα ἀπὸ τὸν ἓνα βράχο στὸν ἄλλο, σὺν ἀγριοκάτσινα, λὲς καὶ ἔκαναν τὸν ἀναπαυτικώτερο περίπατο.

Ὁ ἀνήφορος ἐκράτησε μισὴ ὥρα κοντὰ καὶ ὅσο ἀνεβαίναμε, τόσο καὶ τὸ κρῶ γινότανε ὀλιγώτερο. Τὸ ἐξάτμισμα τοῦ χιονιοῦ ἔδινε στὴν ἡσυχὴ ἀτμοσφαῖρα μιὰ ψεύτικη θερμοκρασία.

Καὶ ἐξαφνα εὐρέθηκα σ' ἓνα ὁροπέδιο, τὴν στιγμὴ ποῦ ἀρχισε νὰ χιονίζει.

Ὡ τοῦ μεγαλείου τῆς φύσεως. Μεγαλείου ποῦ κάνει τὸν ἀνῆξερὸ νὰ μένῃ ξερὸς καὶ καταφοβισμένος σὺν νὰ βλέπῃ μπροστὰ του αὐτὸ τὸν Θεό.

Χιόνια τριγύρω μου. Δεξιὰ ἀριστερά, μπροστὰ καὶ πίσω, χιόνια καὶ μόνο χιόνια. Ἐνα ἄσπρο κατάσπρο σεντόνι μὲ ὀρίζοντα κατάσπρο, μὲ οὐρανὸ κατάλευκο. Λευκότης ποῦ σοῦ χτυπᾷ στὰ μάτια καὶ σὲ κάνει νὰ κυριεύσῃ ἀπὸ ἓνα ἀόριστο καὶ ἀνεξήγητο αἶσθημα.

Ἐπέξευσα. Ἐδῶσα τ' ἀλογό στὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς συντρόφους μου καὶ ἀρχισα κρατώντας τὸ χέρι τοῦ ἄλλου νὰ περιπατῶ στὸ χιόνι ποῦ μ' ἐσκέπαζε ὡς τὸ γόνατο.

Ὁ σύντροφός μου ποῦ μ' ἐκρατοῦσε τραγουδοῦσε καὶ χωράτευε γιὰ νὰ μοῦ δώσῃ θάρρος. Ἐγύρισα πίσω μιὰ ματιὰ καὶ εἶδα τὸ ἀλογό μὲ τὸ κεφάλι σκυμένο νὰ σύρεται. Τὸ ζῶο ἐσκυδε πρὸ τοῦ μεγαλείου τῆς δημιουργίας.

Μούσκεμα ἀπὸ τὸν ἰδρώτα, λαχανιασμένος, μὲ τὸ βλέμμα προσηλωμένο στὰ σημάδια ποῦ μοῦ ἔδειχνε ὁ ὁδηγὸς νὰ πατῶ ἐπροχωροῦσα σιωπηλός. Καὶ ὅταν τέλος ἐπάτησα χῶμα μοῦ φάνηκε πῶς βγήκα ἀπὸ ἓνα φοβερὸ κίνδυνο. Δὲν πιστεύω νὰ ἦσθάνθῃ μεγαλύτερη χαρὰ ὁ σύντροφός μου Ἐνοφῶντος ὅταν εἶδε τὴν θάλασσα.

Εἶχαμε περάσει τὰ χιόνια. Ἐδῶκαμε τὰ στιβάνια μας εἰς τὸ νερὸ γιὰ νὰ λύσῃ ὁ πάγος καὶ ῥοβολώντας ὕστερα τὸν κατήφορο φθάσαμε στὴν Κάντανο κατὰ τὸ μεσημέρι μὲ κατακλυσμιαία βροχή.

Ἐφαγα μαζὶ μὲ τοὺς ὁδηγούς μου ψωμί καὶ τυρὶ σ' ἓνα μικρὸ μαγαζάκι. Τί νόστιμο ποῦ τὸ βρήκα!

Ἐδῶ μοῦ χρειάζεταν ἄλλος ὁδηγὸς γιὰ νὰ μὲ βγάλῃ ἀπὸ τὰ βουνὰ ποῦ τριγυρίζουν ὅλο τὸ Σέλινο, γιὰ νὰ μὲ ξεκαμπίσῃ ὅπως λὲν στὴν Κρήτη. Καὶ τὸν ὁδηγὸ αὐτὸ μοῦ τὸν εὗρηκε ὁ Στεφανογιάννης ὁ δήμαρχος, ὁ ἑακουστός γιὰ τὴν φρονιμάδα του καὶ τὸν πατριωτισμὸ του σ' ὅλο τὸ ἔθνος.

Ἦταν ἓνας ψηλὸς, θεώρατος ἄντρας ἀπὸ τὸ Ἀνησαράκι. Τοῦ μῆνυσε ὁ Δήμαρχος, ποῦ τὸν εἶχε καὶ ἀγροφύλακα καὶ ἦλθε. Σαράντα χρονῶ ἀνθρωπος, ψηλὸς ὅπως σᾶς εἶπα, μὲ στήθῃ γυμνὰ καὶ δασωμένα, μὲ γενειάδα πηκτὴ καὶ μακρυὰ, μὲ μάτια μεγάλα ποῦ τὰ σκέπαζαν τὰ πυκνὰ καὶ ὀλόμαυρα φρύδια του. Πρὶν νὰ μιλήσῃ τὸν ἐφοβοῦσαν. Θὰ τὸν ἐπαιρνες γιὰ ἓνα ἀπὸ κείνους γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ ἐνὸς ἀνθρώπου δὲν ἀξίζει περισσότερο ἀπὸ ἓνα κρεμμυδάκι.

— Θὰ πάρῃς τοῦτο τὸ χωράϊ, Νικόλα, τοῦ εἶπε ὁ Δήμαρχος χαμογελώντας, καὶ θὰ τὸν γκρεμίσῃς ἀπὸ τὸν πρῶτο γκρεμνὸ τῆς Ἀγριμοκεφάλας.

Τὸ ὁποῖον μεθερμηνευόμενον ἔλεγε.

— Θὰ τὸν πᾶς μὲ μεγάλη ἀσφάλεια ὡς τὸν κάμπο.

Ὁ Νικόλας ἐγέλασε δείχνοντας τὰ κάτασπρα δόντια του, ἐτυλίχθηκε στὸ καπότο του, ἐπέρασε τὸ ραβδί ἀνάμεσα στοὺς ὦμους του καὶ ἐκινήσαμε μὲ μιὰ μικρὴ ψιχάλα.

Ἐπήγαινε μπροστὰ ἀπὸ μένα σιωπηλὸς καὶ ἀμίλητος. Προσηλωμένος ἐγὼ στὸν θαυμασμό μου πρὸς τὴν φύσι ποῦ μ' ἐτριγύριζε δὲν εἶχα ὄρεξι γιὰ κουβέντα. Κι' ἔτσι μιὰ ὥρα καὶ περισσότερο δὲν εἶπαμε λέξι, ὅσο ποῦ φτάσαμε στὴν Ἀγριμοκεφάλαν, τὴν τελευταία χιονιομένη κορφή ποῦ ἔπρεπε νὰ περάσω.

— 'Εδεδά θα ξεπεζέψης μου εἶπε ὁ πελώριος ὁδηγός μου. Καί λέω δα πῶς δὲ θὰ τὸ φοβηθῇς τὸ χιόνι εἰ;

'Εγέλασα περιφρονητικά. Τὸ πρωῒνό μου πέρασμα βλέπετε ἀπὸ τὸν Σταυρὸ τῆς Καντάνου μ' εἶχε κάνει παληκάρι.

Κατέβηκα ἀπὸ τ' ἄλογο ποῦ κι' αὐτὸ εἶχε συνειθίσει πλειά. Καί περιπατώντας πλάι πλάι τοῦ ὁδηγοῦ ἐπέρασα τὴν κορφή κι' ἐπρόβαλα ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ποῦ φαινότανε ὁ κάμπος τῆς Κυθωνίας καὶ μέσα στὸ βᾶθος τὰ Χανιά.

Τί ὠμορφο πανόραμα! 'Απέναντι τ' 'Αποπηγάδι χιονισμένο. Ἀπὸ κάτω ἀριστερὰ ἢ Κίσσαμος. Καί δεξιὰ ἢ Κυθωνία μὲ τῆς Βουκουλιές ὡς ἔριτο, τῆς Βουκουλιές τῆς ὠμορφῆς καὶ ἱστορικῆς μὲ τὰ σπίτια τῆς τὰ ὡς πόλεως μὲ κεραμίδια καὶ μπαλκόνια.

Καί μέσα στὸ ξάνοιγμα τ' οὐρανοῦ, κάτω ἀπὸ μιὰ ἡλιακὴ ἀχτίδα ποῦ ἐνικοῦσ' ἐκείνη τῇ στιγμῇ τὰ βαρεῖα σύννεφα, μακρυὰ ἀκόμη οἱ μιναιρέδες τῶν Χανιῶ καὶ ὁ κάμπος τῶν σὰν μιὰ πράσινη κηλὶδα μέσα στὴν μαρμαμένη ἀπὸ τὸν χειμῶνα φύσι.

'Εστάθηνκα θαυμάζων. Καί ὁ Νικόλας ὁ ὁδηγός μου, ποῦ μ' ἔβλεπε μὲ καλὺτερο βλέμμα ἀφ' οὗ μ' εἶδε πῶς περπάτησα ἀφοδὰ τὰ χιόνια, ἐστάθηνκα κοντά μου καὶ δείχνοντας μὲ τὴν ἀκρα τοῦ ραβδιοῦ τοῦ ἑνα χωριουδάκι.

— Νὰ τὸ Κακόπετρο, μοῦ εἶπε μὲ βαρεῖα φωνή. Νὰ καὶ τὸ Βρωμόνερο, ποῦ γίνηκε ὁ μεγάλος πόλεμος μὲ τὸν Δασκαλογιάννη καὶ τὸ Μπακαλάο.

'Ηξευρα τὴν ἱστορίαν τῆς μάχης αὐτῆς, καθὼς ἤξερα ὅτι ὁ Μπακαλάος ἦταν ἑνα ἀπὸ τὰ πρωτοπαλῆκα τῆς Τουρκίας τῶν Χανιῶν. Καί κυττάζων κατὰματα τὸν Νικόλα.

— 'Ησούνα σὲ 'κεῖνο τὸν πόλεμο; ρώτησα.

'Εγέλασε. 'Ἐνα γέλοιο ὅμως παράξενο. Σὰν νὰ εἶχε μέσα χαρὰ καὶ πίκρα, εἰρωνεία καὶ παράπονο. 'Ετσι μοῦ φάνηκε.

'Εκινήσαμε πάλι σιωπηλοί. 'Επὶ γαῖανὰ πεζὸς δίπλα τοῦ σπουδάζοντας τὸ πρόσωπό του, ποῦ μοῦ φαινότανε ὅτι ζωγράφισε ἀναμνήσεις πένθιμες ποῦ ἐπῆλθαν ἐκείνη τὴν στιγμὴ τῇ ψυχῇ του.

'Εξαφνὰ ἐστάθηνκα καὶ τὸν ἐμμήθηκα.

— Νὰ βλέπεις ἐκεῖνο τὸ λαγκὸ (ἐσοχὴν) μοῦ εἶπε μὲ σιγανὴ φωνὴ δείχνοντας τ' 'Αποπηγάδι. 'Ἐκεῖ ἐδόσκαμε πρόβατα τῇ στιγμῇ ποῦ ἀρχίζει ὁ πόλεμος. Πρῶτος ἀκουσε τὴν μπαλωθιὲς ὁ ἀδελφός μου. Κι' ἐξεκινήσαμε πέντε νομάτοι μεσ' ἀπὸ τὰ γκρεμνὰ γιὰ νὰ φτάσουμε μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Κοντὰ στὸ Κακόπετρο μᾶς ἀπαντήσανε τέσσερης πέντε Καντανιώτες καὶ μᾶς ἐγνωρίσανε.

— 'Εδῶ 'σαι μωρὲ Νικόλα, μοῦ φώναξε ἑνας. Γλάκα (τρέξε) σκύλλε κι' ἐσκοτώθηκε ὁ ξάδερφός σου ὁ Γιώργης.

'Εγὼ δὲν ἐμίλησα. 'Εννοιῶσα ὅμως τὰ γόνατά μου ποῦ λυγίσανε. Σὰν νὰ μοῦρθε ζάλη καὶ σταμάτησα. 'Ο 'Αντώνης ὁ ἀδερφός μου μ' ἐπρωξε καὶ μοῦ φώναξε.

— Σάλεψε μωρὲ, καὶ μὴν κάνης σὰν τὴ γυναῖκα. Κι' ἂν ἐσκοτώθηκε ἐσκοτώθηκε γιὰ τὴν πατρίδα του. 'Ἰντα τονὲ λυπάσαι;

'Ο πόλεμος κάτω ἐβράζε. 'Ετσουροβαλήσαμε ἀπὸ κείνη τὴ ρεματαριά καὶ σ' ἑνα κάρτο μπήκαμε κι' ἐμεῖς στὸ χορὸ. 'Επιασα μυτηρίκι μιὰν ἐλγὰ κι' ἀρχίζα νὰ παίζω ἀργὰ ἀργὰ στὰ τούρκικα μυτηρίζια.

'Ο ἀδερφός μου ἦταν πλειὰ μπροστὰ ἀπὸ μένα. Μᾶς ἐχώριζε μιὰ σπανάδα κι' ἐβρεχαν γύρω γύρω ἢ μπάλες κουκοσάλι. 'Ο Δασκαλογιάννης ἀπὸ τὴν πέρα μεριὰ ὁλόρθος στὸ μυτηρίκι του ἐβριζε τὸ Μπακαλάο ποῦ στεκε κι' αὐτὸς στὸ δικό του καὶ τὸν ἐσημάδευε.

Λὲς κι' ἐπαλεύανε δυὸ θεριά. Οὐλοὶ μας ἐστέκαμε κι' ἐπεριμέναμε νὰ δοῦμε τὸ τέλος.

Ἐαφνικὰ ἀκουσα μιὰ φωνὴ τρομασμένη. Σὰν ἑνα «ὦφου». 'Εγύρισα κι' εἶδα τὸν ἀδερφὸ μου πεσμένο τ' ἀνάσκελα ποῦ ἐπολέμα νὰ σηκωθῇ. Δὲν ἐλογάριασα ἐκείνη τὴν ὥρα τίποτα. Μ' ἑνα πῆδο βρέθηκα ὅξ' ἀπὸ τὸ μυτηρίκι κι' ἀρχίζα γιὰ νὰ πάω κοντὰ του. Μὰ ξαφνικὰ ἑνας χτύπος στὸ ζερό μου σάγόνι μ' ἔκαμε κι' ἐγονάτισα. Μιὰ τούρκικη μπάλα μοῦσπασε τὸ κάτω μέρος τοῦ σαγονιοῦ καὶ μ' ἔκαμε φαφούτη γιὰτὶ μοῦδγαλε δυὸ δόντια. Νά.

'Επαραιμέρισε τὰ γένεια του καὶ μοῦ ἐδειξε τὴν πληγὴ.

— 'Εσηκώθηκα ὅμως, ἐξηκολούθησε. Μέσα σ' ἐκεῖνο τὸ κακὸ ποῦ δὲν μπορῶ κι' ἐγὼ ἀκόμη νὰ κατὰλῶ πῶς ἐγλύτωσα, ἐσήμωσα τ' 'Αντόνη. Τὴν εἶχε γιὰ καλὰ. 'Εψυχεμάχιε. 'Ἡ μπάλα ἦταν μπασμένη ἀπὸ τὸ ζερό του βυζι καὶ ἦταν βγαρμένη ἀπὸ πίσω.

'Εγονάτισα κοντὰ του.

— Κουράγιο μωρ' ἀδερφι.

— Πᾶω τα μωρὲ Νικόλα, μοῦ εἶπε. Πάρε τὸ τουφέκι μου νὰ μὴν τουρκέψῃ. Κι' ἂν μπορέσης μὴν ἀφίσης τὸ κορμί μου νὰ τὸ κομματιάσουνε οἱ σκύλλοι.

Κι' ἐξεψύχισε.

'Εβαλα τὸ κορμί τοῦ μυτηρίκι κι' ἐπολέμησα ὡς τὸ βράδυ, ἀποφασισμένος νὰ μὲ κάμουνε πρῶτα κομμαθία κι' ὕστερα νὰ τοῦ γγίξουν. Τὸ βράδυ ἐτελείωσε ὁ πόλεμος κι' ἐκυνηγήσαμε τοὺς Τούρκους ὡς τῆς Βουκουλιές. 'Ἡ λαβωμαθία μου δὲν ἦταν καὶ μεγάλο πράμα. Μὲ λιγάκι μπαροῦτι καὶ καπνὸ ἐπέρασε. 'Ἐχασα ὅμως τὸν ἀδερφὸ μου κι' ἑνα πρῶτο ξάδερφο.

'Εσιώπησε. Κι' ἐγὼ δὲν εἶπα τίποτα. Μιλοῦν στὴν ἀστραπὴ ὅταν θαμδώνει μὲ τὸ φῶς τῆς;

'Υστερ' ἀπὸ ἑνα τέταρτο ἐσταθίκαμε πάλι. Καὶ ὁ Νικόλας παραμερίζοντας ἀπὸ τὸ δρόμο, μέσα σ' ἑνα δασάκι ἀπὸ ἀγριοκουμαριές, μοῦ εἶπε.

— Νὰ ἐδῶ τὸν ἐθάψαμε τὸν ἀδερφὸ μου.

'Εγονάτισε, ἐβγαλε ἀπὸ τὴ ζώνη τοῦ ἑνα χαρτί, τὸ ἐξετύλιξε κι' ἐβγαλε ἀπὸ μέσα τοῦ λίγο λιθάνι. 'Ἐμάζεψε κατόπιν ξερὰ κλαδιὰ καὶ τ' ἀναψε μουρμουρίζοντας.

— Ἀς τονὲ θυμάσω μπάρε μου. Σὰν ἐπέρασα ἀπὸ πᾶ.

'Αφῶνος ἀπὸ συγκίνησι παρακολουθοῦσα τὰς κινήσεις του. Κι' ὅταν ἐτελείωσε, τοῦ εἶπα.

— Πάμε, καπετὰν Νικόλα.

Ἐγύρισε καὶ μ' ἐκύτταξε μ' ἓνα γέλοιο εἰρωνικό.
Ἐκατάλαβε τί ἤθελα νὰ πῶ με τὸν τίτλο τοῦ τοῦ
ἔδωκα.

— Δὲν εἶμαι ἄγω καπετάνιος. Εἶμαι ἀγροφύλακας
καὶ δὲ θέλω καὶ παραπάνω. Ὁ, τι ἔκαμα ἔπρεπε νὰ
τὸ κάμω. Μηδὲ σύνταξι θέλω νὰ μοῦ δώσουν, μηδ'
ἀγωνιστὴ νὰ με κάμουν. Ἐνα ἀνηψιὸ ἔχω μόνο κι'
ἐμήνυσα τοῦ Κριάρη νὰ τόνε κάμῃ γραμματικὸ στὴ
Δημαρχία.

Ἦλθε ἡ ὥρα νὰ χωριστοῦμε.

Ἀποχαιρέτησα με σεβασμὸ τὸν ὁδηγὸ μου ἀνίδεο
ὄλως διόλου τοῦ μεγαλείου τοῦ τὸν περιέβαλε στὰ μά-
τια μου ὅστερ' ἀπὸ τῆ διήγησίν του καὶ ἀπομακρύνθηκα
πρὸς τὸ κάμπο, ἐν ᾧ αὐτὸς γίγας τὸ σῶμα ὅπως καὶ
τὴν ψυχὴν ἐστέκετο ἀκλόνητος καὶ μεγαλοπρεπῆς
ἐπάνω σ' ἓνα βράχο καὶ μοῦ ἐφώναξε

— Νὰ πῆς τοῦ Κριάρη πῶς ἂν δὲν κάμῃ τὸν ἀνη-
ψιὸ μου γραμματικὸ, θὰ δείρω τὸν πρῶτο υποψήφιό
του ποῦ θ' ἄρθῃ νὰ γυρέψῃ ψήφους στ' Ἀνθρακί.

ΔΗΜ. Χ. ΜΟΣΧΟΝΑΣ

Η ΕΑΡΙΝΗ ΙΣΗΜΕΡΙΑ

ΔΙΑ ΜΕΣΟΥ ΤΩΝ ΑΙΩΝΩΝ

Η ΕΑΡΙΝΗ ισημερία ἢ τοσαῦτα πράγματα πα-
ρασχούσα εἰς τὴν χριστιανικὴν θρησκείαν εἶναι
ἡ στιγμή καθ' ἣν ὁ ἥλιος ἐν τῇ ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ
σφαίρας περιπλανήσῃ αὐτοῦ εὐρίσκεται ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ
ισημερινοῦ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην πάντες οἱ τόποι
τῆς γῆς ἔχουσιν ἴσην ἡμέραν καὶ νύκτα.

Ὁ ἥλιος διαγράφει ἐπὶ τῆς οὐρανοῦ σφαίρας κύκλον
λοξὸν σχηματίζοντα μετὰ τοῦ ισημερινοῦ κατὰ τὸ πα-
ρὸν ἔτος γωνίαν $23^{\circ} 27' 5''$, 17' οὐχὶ σταθερὰν ἀλλὰ
μεταβαλλομένην κατὰ $48''$ κατὰ αἰῶνα. Τὸ ἥμισυ μέ-
ρος τοῦ λοξοῦ αὐτοῦ κύκλου εὐρίσκεται ὑπεράνω τοῦ Ἰ-
σημερινοῦ τὸ δὲ ἄλλο ἥμισυ κάτωθεν. Καὶ ὅταν ὁ ἥλιος
ἀνέρχεται ἀπὸ τοῦ νοτίου ἡμισφαιρίου εἰς τὸ βόρειον καὶ
συναντήσῃ τὸν Ἰσημερινὸν λέγομεν ὅτι ἔχομεν ἑαρινὴν
ισημερίαν, ὅταν δὲ ἀπὸ τοῦ βορείου ἡμισφαιρίου κατέρχη-
ται εἰς τὸ νότιον ἔχομεν καὶ πάλιν ισημερίαν τὴν ὁποίαν
ὀνομάζομεν φθινοπωρινήν. Ἡ μὲν πρώτη κατὰ τὸ παρὸν
ἔτος καὶ διὰ τὴν ἐπίσημον ὥραν τῆς Αἰγύπτου συνέβη
τῇ 8/21 Μαρτίου 8 ὥρ. καὶ 58 λ. π. μ. ἢ δὲ δευτέρα
τῇ 10/23 Σεπτεμβρίου 7 ὥρ. 31 λ. π. μ. (1)

Τὸ σημεῖον εἰς τὸ ὁποῖον συναντᾷ ὁ ἥλιος τὸν Ἰσημε-
ρινὸν καὶ τὸ ὁποῖον λέγεται ἑαρινὸν σημεῖον δὲν εἶνε
σταθερὸν ἀλλὰ ἀπὸ ἔτους εἰς ἔτος μεταβάλλεται καὶ με-
ταπίπτει, ἐν διαστήματι δὲ 258 αἰώνων κάμνει ὁλό-
κληρον κύκλον καὶ ἐπανέρχεται εἰς τὴν προτέραν αὐτοῦ
θέσιν διερχόμενον διὰ πάντων τῶν ζωδίων τῆς ἐκλει-
πτικῆς. Οὕτω κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἰππάρχου τοῦ ἀ-
νακαλύψαντος τὸ φαινόμενον τοῦτο τῆς μεταπτώσεως
τῶν σημείων τῶν ισημεριῶν κατὰ τὸ 141 π. Χρ. ὁ ἥ-
λιος συνήντα τὸν Ἰσημερινὸν εἰς τὸ ζωδίου τοῦ Κριοῦ,
σήμερον συναντᾷ αὐτὸν εἰς τὸ ζωδίου τῶν Ἰχθύων ἥτοι τὸ
ἑαρινὸν σημεῖον μετέπεσε πρὸς τὰ ὀπίσω 28° . Καὶ ὅταν
συνήθως λέγωμεν ὅτι ὁ ἥλιος εἰσῆλθεν εἰς τὸν Κριὸν καὶ
ἐπομένως ἔχομεν ἑαρ οὗτος εὐρίσκεται εἰς τὸν ἀστερισμὸν
εἰσέτι τῶν Ἰχθύων καὶ μετὰ ἓνα περίπου μῆνα θὰ εἰσέλθῃ
εἰς τὸν Κριόν.

Τὸ φαινόμενον τῆς μεταπτώσεως προέρχεται ἐκ τῆς
περιστροφικῆς κινήσεως τοῦ ἄξονος τῆς γῆς περὶ τὸν
ἄξονα τοῦ λοξοῦ κύκλου, ὁ ὁποῖος λέγεται ἐκλειπτική. Ἡ γῆ,
φερομένη ὑπὸ τοῦ χρόνου καὶ στρεφόμενη ἐν τῷ διαστή-
ματι μετὰ καταπληκτικῆς ταχύτητος, δὲν τηρεῖ ἀκίνητον
τὸν ἄξονα αὐτῆς· οὗτος ἐκτελεῖ περιστροφικὴν κίνησιν με
ταχύτητα $5037''$ τὸν αἰῶνα καὶ διαγράφει ὁλόκληρον
κύκλον ἐν διαστήματι 258 αἰώνων (1) ὥς ἐκ τούτου πο-
λικὸς ἀστήρ δὲν εἶνε πάντοτε ὁ αὐτός. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς
καθ' ἣν ἐκτίσθη ἡ μεγάλη πυραμὶς τοῦ Χέοπος 3733
π. χ. περίπου (2) πολικὸς ἀστήρ ἦτο εἰς τῶν ἀστέ-
ρων τοῦ Δράκοντος, ὁ φέρων εἰς τοὺς ἀστρονομικοὺς
ἀτλαντας τὸ γράμμα α τοῦ Ἑλληνικοῦ ἀλφαῖτου.
Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Χείρωνος τοῦ διδασκάλου τοῦ
Ἀχιλλέως, τοῦ πρώτου καταγράψαντος τὸν ἑναστρον
οὐρανὸν 1700 π. Χ. ἔτη περίπου, πολικὸς ἀστήρ ἦτο ὁ κ
τῆς μικρᾶς ἄρκτου. Ἀπὸ τοῦ 1000 π. Χ. καὶ ἐπὶ
πολλοὺς αἰῶνας πολικὸς ἀστήρ ἐχρησίμευσεν εἰς ἐκ
τῶν δύο φ ρ ο υ ρ ὶ ν τῆς μικρᾶς Ἀρκτοῦ ὁ β, ἐ-
κλήθη δὲ ὑπὸ τῶν Ἀράβων el-caoucab échémali
ἢ ἀπλῶς échémali ἥτοι ὁ βόρειος ἀστήρ ἐνῶ ὁ ἄλλος
ὁ γ λέγεται el-farcad ἀμφότεροι δὲ el-farcadan, ἐ-
πειδὴ δὲ ἦσαν οἱ μᾶλλον ἀπομεμακρυσμένοι ἀστέρες, οἱ
εἰς τὸ ἄκρον οὕτως εἰπεῖν τοῦ κόσμου εὐρισκόμενοι προ-
έκυψεν ἡ παροιμία abouod min el-farcadaïn
ἥτοι ἀπώτερον τῶν farcadan. Μόλις τῷ 800 μ. Χ.
ὁ πόλος ἐπλησίασε πρὸς μικρὸν ἀστέρα τῆς Καμυλο-
παρθαλῆως καὶ ἀπὸ τοῦ 10 αἰῶνος ἤρχισε νὰ πλησιάζῃ
πρὸς τὸν νῦν πολικὸν τὸν α τῆς μικρᾶς ἄρκτου, ὁ ὁποῖος
θὰ παραμείνῃ τοιοῦτος μέχρι τοῦ ἔτους 3500. Κατὰ
τινα φωτογραφίαν τῶν περὶ τὸν πόλον ἀστέρων ληφθεῖ-
σαν εἰς τὸ ἀστεροσκοπεῖον τοῦ Juvisy (πλησίον τῶν Πα-

(1) Κατὰ τὸ ἐπίσημον ἡμερολόγιον τοῦ ὀπουργείου τῶν
Δημοσίων Ἔργων τοῦ ἔτους 1906: An Almanach for the
year 1906.

(1) Ἐνεκα διαφόρων ἄλλων διαταρᾶσεων ἡ διάρ-
κεια αὐτῇ δὲν ἐλαττοῦται περισσώτερον τῶν 14 ἐτῶν.
Baillaud: Cours d'Astronomie Τόμος II σελ. 64].

(2) J. Norman Lockyer: the Dawn of Astronomy σελ. 204.